

Comisiynydd Safonau
Adroddiad Blynyddol 2012–13

CYNNAL
ENW DA

GWARCHOD
SAFONAU

MYND I'R
AFAEL Â
PHRYDERON

Prif cyfrifoldebau'r Comisiynydd Safonau yw ymchwilio i gwynion am ymddygiad Aelodau'r Cynulliad, rhoi gwybod i'r Cynulliad am ei ymchwiliadau a chynghori Aelodau'r Cynulliad a'r cyhoedd am y weithdrefn ar gyfer delio â chwynion.

Gerard Elias
Y Comisiynydd Safonau
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Pierhead
Bae Caerdydd
CF99 1NA

Ffôn: 029 2089 8263
Ffacs: 029 2089 8117

E-bost: Comisiynydd.Safonau@cymru.gov.uk

Comisiynydd Safonau Adroddiad Blynyddol 2012–13

Gallwch weld copi electronig o'r adroddiad hwn ar wefan y Comisiynydd Safonau: www.comisiynyddsafonau.cymru.org.

Gellir cael copïau o'r adroddiad hwn hefyd ar ffurfiau hygyrch yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain neu gopïau caled gan:

Y Comisiynydd Safonau
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Pierhead
Bae Caerdydd
CF99 1NA

Ffôn: 029 2089 8263
Ffacs: 029 2089 8117

E-bost: Comisiynydd.Safonau@cymru.gov.uk

Cynnwys

Cyflwyniad	3
Cwynion	6
Gweithgareddau eraill.....	7
Gwariant	8
Gwefan y Comisiynydd	9
Y Pwyllgor Safonau	9
Cynulliad Cenedlaethol Cymru: Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau'r Cynulliad	11
Gweithdrefn Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer ymdrin â chwynion yn erbyn Aelodau'r Cynulliad.....	18
Mesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009	28

Cyflwyniad

1. Gyda phŵer, daw cyfrifoldeb. Efallai bod cyfrifoldeb yr Aelodau dros sicrhau eu hymddygiad da eu hunain ac enw da Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn un trwm, ond mae'n hanfodol os yw Aelodau Cynulliad Cenedlaethol Cymru am gynnal gwir ymddiriedaeth hir-dymor gyda phobl Cymru.
2. Yn yr un modd, mae'r cyhoedd yn disgwyl i'r ymdriniaeth o Aelod sydd wedi pechu fod yn agored, yn dryloyw, yn gadarn ac yn deg, gan fod cred bod aelodau etholedig, er gwaethaf natur gymhleth a dwys eu gwaith, mewn sefyllfa freintiedig ac ni ellir eu gweld yn trin rheolau a gweithdrefnau'r Cynulliad Cenedlaethol yn ysgafn.
3. Nid yw'r "rheolau a'r gweithdrefnau" hyn yn anodd eu dilyn na'u gweithredu gan eu bod, wrth reswm, yn eu hanfod yn God sy'n helpu i sicrhau bod yr Aelodau yn ymddwyn mewn ffordd sy'n dilyn saith egwyddor bywyd cyhoeddus, fel sydd wedi'u diweddarau bellach yn adroddiad blynyddol y Pwyllgor Safonau mewn Bywyd Cyhoeddus, ac sy'n atebol. Mae'r egwyddorion Nolan hyn yn parhau i fod wrth graidd ein Cod Ymddygiad yng Nghymru, gyda'r bwriad o sicrhau enw da ac uniondeb y sefydliad a'i Aelodau.
4. Mae hefyd yn hanfodol bod manylder y Cod yn glir, a'i fod yn rhoi canllawiau priodol i'r Aelodau, a bydd yr adolygiad parhaus o'r Cod Ymddygiad yn ceisio sicrhau'r canlyniad hwn.
5. Fodd bynnag, cyfrifoldeb yr Aelodau presennol, yn y pen draw, yw cynnal enw da'r Cynulliad Cenedlaethol a'i Aelodau. Hwyl, mewn gwirionedd, yw ymddiriedolwyr enw da'r lle hwnnw am gyfnod oes y Cynulliad hwnnw. Fel y daw'n hollol amlwg, bydd pob achos o dorri'r safonau a ddisgwylir yn arwain at golli ymddiriedaeth y cyhoedd i raddau mwy neu lai. Yn anffodus, mae'n cymryd llawer mwy o amser i adennill ymddiriedaeth nag ydyw i'w cholli.
6. Mae dimensiwn arall i hyn i gyd, sydd, yn fy marn i, yn un pwysig. Mae'n briodol i Gynulliad Cenedlaethol Cymru fod ar frig bywyd cyhoeddus ledled Cymru. Yn hynny o beth, mae'n ymdrechu at fod yn enghraifft o bopeth da. Mae'r ymadrodd "role model" yn gyfarwydd i bob un ohonom o ran yr hyn allai fod yn ddisgwyledig o'n hathletwyr a'r angen iddynt gydnabod bod eu hymddygiad yn aml yn cael ei efelychu.
7. Rwy'n gyndyn o alw Aelodau'r Cynulliad yn "rolau model" ond nid oes gennyf unrhyw amheuaeth bod safonau ymddygiad yn y Cynulliad

Cenedlaethol yn destun craffu mewn sawl agwedd ar fywyd cyhoeddus nad yw'n cyrraedd y brig. Ni ddylai hyn fod yn destun pryder nac ofn, ond dylai gael ei dderbyn yn frwdfrydig fel her.

8. Yn gryno, dylai safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru fod yn llusern i arwain y ffordd ar gyfer pob corff a gwas cyhoeddus yng Nghymru. Fel y dywedais, efallai ei bod yn gyfrifoldeb trwm ar Aelodau'r Cynulliad ond, hoffwn awgrymu'n barchus, ei fod yn un hollol hanfodol sy'n rhan o'r swydd.
9. Rwyf wedi dweud sawl gwaith mai un o swyddi'r Comisiynydd yw gweithredu pryd bynnag y mae ymddygiad un o'r Aelodau yn peryglu enw da'r Cynulliad Cenedlaethol. Yn ystod y flwyddyn sydd o dan sylw yn yr adroddiad blynyddol hwn, bu raid i mi ymchwilio i ddwy gŵyn dderbyniadwy mewn cysylltiad ag Aelodau. Yr honiad oedd bod eu hymddygiad personol, a oedd yn ymwneud ag alcohol, wedi peryglu enw da'r Cynulliad Cenedlaethol.
10. Yr oedd lleisiau - nid y ddau Aelod eu hunain - a oedd yn awgrymu bod yr ymddygiad dan sylw yn ymwneud ag ymddygiad personol a phreifat ac nad oedd, felly, yn fater i'r Comisiynydd Safonau. Mae arnaf ofn na allaf gytuno. Er fy mod yn cydnabod yn llwyr fod gan Aelodau hawl i fywyd preifat a phersonol a ddylai aros yn breifat a phersonol, rhaid i bob Aelod gydnabod bod unrhyw ymddygiad a gaiff ei honni i ddwyn anfri ar enw da neu uniondeb y Cynulliad Cenedlaethol, yn destun ymchwiliad a sancsiynau posibl.
11. Yn amlwg, rhaid bod ystyriaeth gyhoeddus wrth gynnal ymchwiliad i ymddygiad o'r fath a phan fod awgrym o wrthdaro rhwng buddion preifat a chyhoeddus, mae egwyddorion Nolan yn ei gwneud yn glir y dylid datrys yr anghydfod o blaid y buddion cyhoeddus.
12. Roedd yr unig gŵyn dderbyniadwy arall yn ystod y flwyddyn dan sylw yn ymwneud ag achos pwysig ond cymharol dechnegol o fethu â chydymffurfio â safonau. Roedd yn ymwneud ag achos o hawlio ad-daliad am dreuliau nad oedd yn ymwneud ag anonestrwydd ond a oedd yn dangos diffyg tryloywder. O ganlyniad i'r achos hwnnw o fethu â chydymffurfio, roeddwn wedi gallu argymhell tynhau'r rheolau ar gyfer hawliadau o dan y fath amgylchiadau - y tro cyntaf i mi ddefnyddio fy mhwerau o dan adran 7 o Fesur Comisiynydd Safonau'r Cynulliad Cenedlaethol 2009.
13. Fel cynt, roedd llawer o'r cwynion yn ystod y flwyddyn yn ymwneud â "pherfformiad" sydd, yn fy marn i, yn fater i'r Aelod ei hun a'i etholwyr ac yn fater, yn y pen draw, i'r etholwyr ei farnu yn y blwch pleidleisio.

14. Eleni, gofynnodd y Pwyllgor i mi lunio adroddiad ar ddigonolrwydd a chadernid rheolau a gweithdrefnau'r Cynulliad Cenedlaethol o ran lobiö¹, yn arbennig mewn cysylltiad â'r posibilrwydd y byddai fframwaith statudol yn dod o Lundain. Gellir gweld fy adroddiad ar-lein. Nodaf yn syml yn y fan hon, fel yn yr adroddiad, yr angen am wyladwraeth barhaus yn y maes hwn, yn arbennig wrth i'r Cynulliad Cenedlaethol ymgymryd â rhagor o gyfrifoldebau ariannol a chyfrifoldebau eraill ehangach.
15. Hefyd, cyflwynais adroddiad ar Grwpiau Trawsbleidiol gan wneud awgrymiadau a gymeradwywyd gan y Pwyllgor, gyda'r bwriad o sicrhau rhagor o dryloywder yn eu gweithgareddau, heb gyfyngu ar Aelodau na gosod amodau caeth arnynt hwy na'r Grwpiau.
16. Eleni, cafodd y ffeithiau yn ymwneud â'r cwynion derbyniadwy yn fy marn i, eu trafod gyntaf yn y wasg a'r cyfryngau lleol. O dan yr amgylchaidau hyn, roeddwn o'r farn bod yr angen i gau'r achosion hyn yn gyflym - sy'n rhywbeth yr wyf yn anelu ato ym mhob achos - yn amlwg. Credaf yn gryf bod angen i system deg a chadarn ddatrys y materion hyn yn gyflym a'i bod o fudd i'r cyhoedd ac i'r Aelod i hynny ddigwydd.
17. Yn y tri achos eleni, a oedd yn ymwneud â dau Aelod, rhaid i mi gofnodi'r ffaith bod y ddau wedi cydweithredu â'm hymchwiliadau a bod hynny wedi arwain at gyflwyno'r materion i'r Pwyllgor cyn gynted â phosibl. Rwyf yn cydnabod â diolch, hefyd, gyflymder y Pwyllgor o ran mynd i'r afael â'r honiadau a'm hadroddiad, a'i gyflymder wrth ymdrin â hwy.
18. Rwy'n parhau i gael cefnogaeth frwd y Llywydd a phob Aelod Cynulliad, ac rwyf yn ddiolchgar iawn am hynny. Wrth atgoffa'r Aelodau a'u staff cymorth o'u cyfrifoldeb i sicrhau eu bod yn gyfarwydd â'r Cod a'r Rheolau Sefydlog a'u bod yn cydymffurfio â hwy, pwysleisiaf y ffaith fy mod ar gael o hyd i gynorthwyo neu i drafod materion gydag unrhyw Aelod, neu eu staff, yn gyfrinachol pan fo hynny'n briodol.

¹ <http://www.senedd.cynulliadcymru.org/documents/s16949/Report%2003-13%20to%20the%20Assembly%20on%20Lobbying%20and%20Cross-Party%20Groups-%20April%202013.pdf>

Cwynion

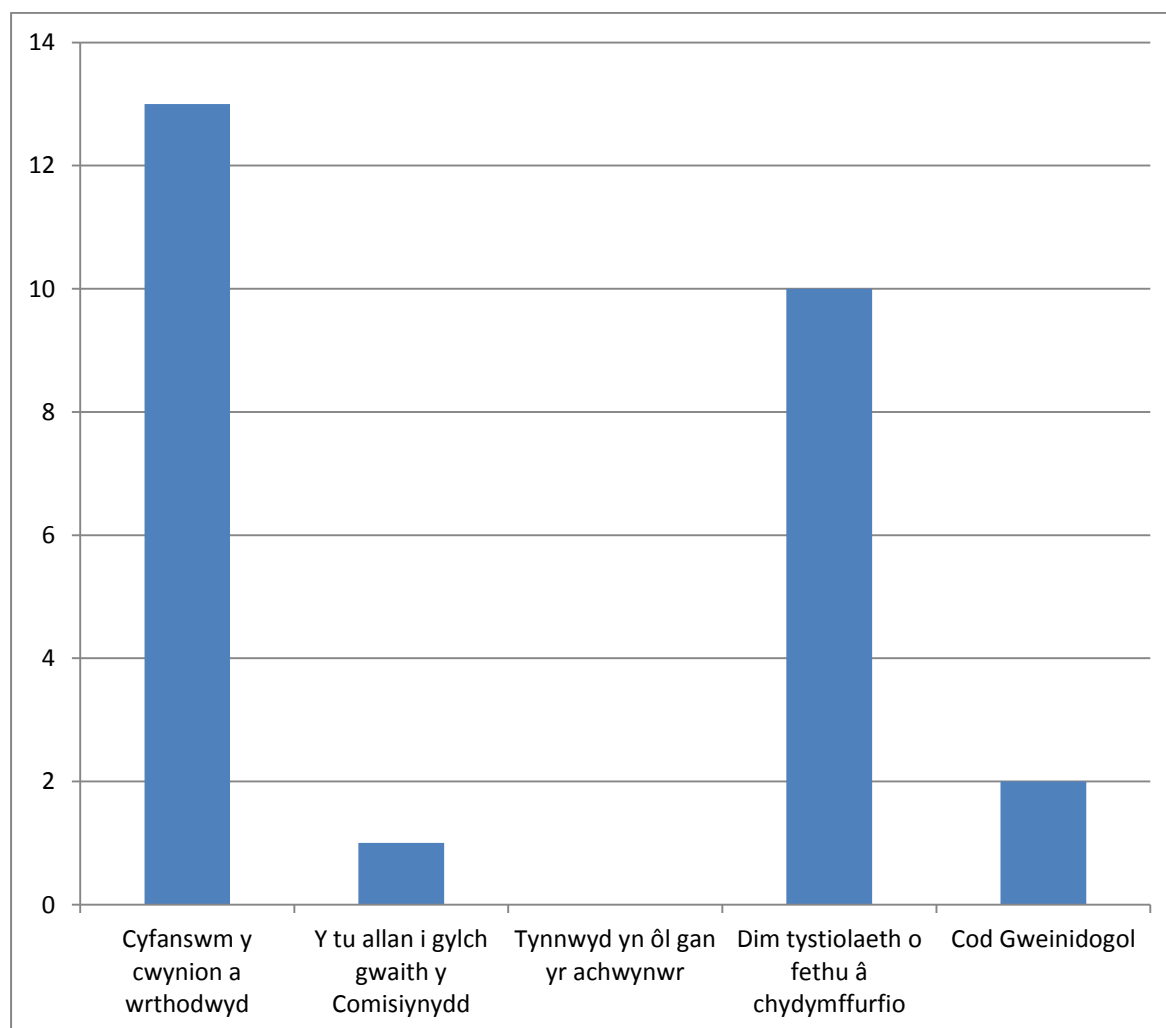
1 Ebrill 2012 i 31 Mawrth 2013

19. Rhwng 1 Ebrill 2012 a 31 Mawrth 2013, cafwyd 14 o gwynion. Cafodd dwy gŵyn eu dwyn ymlaen hefyd o 2011-12. Penderfynais bod tair cwyn yn dderbyniadwy. Penderfynwyd bod 13 o'r cwynion yn annerbyniadwy, gan gynnwys un gŵyn a dynnwyd yn ôl gan yr achwynwr.
20. Mae Tabl 1 yn dangos y cwynion a ddaeth i law rhwng mis Ebrill 2012 a mis Mawrth 2013.

Tabl 1 Cwynion a ddaeth i law (Ebrill 2012-Mawrth 2013)

Cwynion a gafodd eu dwyn ymlaen o 2011-12	Cwynion a ddaeth i law	Cwynion derbyniadwy	Cwynion annerbyniadwy
2	14	3	13

21. Mae'r diagram isod yn rhoi dadansoddiad o'r categorïau sy'n ymwneud â chwynion annerbyniadwy.

Er mwyn esbonio'r uchod,

- Mae'r Mesur sy'n penodi'r Comisiynydd yn ei rwystro rhag ymdrin ag achosion o fethu â chydymffurfio â'r Cod Gweinidogol – fel arfer, cânt eu cyfeirio at Swyddfa'r Prif Weinidog;
- Fel arfer, nid yw cwynion a wneir dros 12 mis ar ôl y digwyddiad yn dderbyniadwy;
- Mae "dim tystiolaeth o fethu â chydymffurfio" yn dangos nad oedd digon o dystiolaeth o fethu â chydymffurfio â'r Cod neu Reol Sefydlog perthnasol.

Gweithgareddau eraill

22. Yn ystod 2012-13, ac eithrio'r materion hynny y cyfeirir atynt yn y Cyflwyniad, daliais ati i adolygu'r Cod Ymddygiad a Rheolau Sefydlog perthnasol Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Y rhan gyntaf oedd ymgynghori ar y cynigion i ehangu'r sancsiynau sydd ar gael i'r Cynulliad Cenedlaethol a chyflwynais adroddiad ar hyn i'r Pwyllgor². Eto, mae'r adroddiad hwn i'w gael ar-lein. Mae cynigion y Pwyllgor wrthi'n cael eu hadolygu ar hyn o bryd gan y Cynulliad Cenedlaethol.
23. Cadeiriais seminar mewn cynhadledd a gafodd ei chynnal gan Swyddfa Archwilio Cymru yn Stadiwm Dinas Caerdydd a oedd yn canolbwyntio ar y ffordd y mae angen i gyrff cyhoeddus a Chomisiynwyr feithrin ymddiriedaeth pobl Cymru a chynnal yr ymddiriedaeth honno.
24. Rhoddais dystiolaeth i'r Pwyllgor Safonau mewn Bywyd Cyhoeddus pan ddaeth i Gymru a chefais fy ngwahodd i fod yn aelod o'r panel pan gyhoeddwyd yr adroddiad yn Llundain ym mis Ionawr.
25. Daliais ati i gynnal fy nghysylltiad gwerthfawr â swyddogion cyfatebol mewn deddfwrfeydd eraill, sef Senedd y DU, Senedd yr Alban, Gogledd Iwerddon ac Iwerddon er mwyn canfod y gweithdrefnau arfer gorau, ac rwyf yn ddiolchgar iawn iddynt hwy am eu cymorth o bryd i'w gilydd. Bûm mewn seminar deuddydd werthfawr a drefnwyd gan Gynulliad Gogledd Iwerddon yn Stormont lle roedd y rhai sy'n gyfrifol am safonau ym mhob un o'n deddfwrfeydd cyfatebol, gan gynnwys Jersey, yn bresennol.

² <http://www.senedd.cynulliadcymru.org/documents/s17349/Report%2004-13%20to%20the%20Assembly%20on%20Sanctions%20-%20May%202013.pdf>

Gwariant

26. O dan amodau Mesur Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Comisiynydd Safonau) 2009, y Comisiwn sy'n gyfrifol am sicrhau bod y cyflogau a'r lwfansau y cytunwyd arnynt yn amodau a thelerau fy mhenodiad, ac unrhyw gyfrifoldebau rhesymol sy'n rhan o'm dyletswyddau, er enghraifft cyflogi staff yn uniongyrchol, sicrhau y caiff nwyddau neu wasanaethau eu darparu, neu dalu lwfansau neu dreuliau unrhyw rai sy'n rhoi tystiolaeth neu sy'n cynhyrchu dogfennau, yn cael eu talu o Gronfa Gyfunol Cymru. Mae Tabl 2 yn nodi'r gwariant ar gyfer y cyfnod rhwng mis Ebrill 2012 a mis Mawrth 2013.

Tabl 2 Gwariant (Ebrill 2012 i Mawrth 2013)

Mis	Oriau a weithiwyd	Cyfanswm costau'r oriau a weithiwyd	Tâl cadw blynyddol	Cyfanswm tâl bob mis	Cyfraniad Yswiriant Gwladol	Teithio a Chynhaliaeth	Cyfanswm costau bob mis
		£	£	£	£	£	£
Ebr-12	25.50	1,224.00	425.00	1,649.00	141.45	0.00	1,790.45
Mai-12	20.50	1,037.30	425.00	1,462.30	108.33	0.00	1,570.63
Meh-12	31.00	1,568.60	425.00	1,993.60	196.36	0.00	2,189.96
Gorff-12	30.50	1,543.30	425.00	1,968.30	185.51	0.00	2,153.81
Awst-12	22.50	1,138.50	425.00	1,563.50	129.65	0.00	1,693.15
Medi-12	10.50	531.30	425.00	956.30	0.00	0.00	956.30
Hyd-12	23.50	1,189.10	425.00	1,614.10	182.49	0.00	1,796.59
Tach-12	32.00	1,619.20	425.00	2,044.20	195.99	0.00	2,240.19
Rhag-12	19.50	986.70	425.00	1,411.70	108.70	0.00	1,520.40
Ion-13	20.50	1,037.30	425.00	1,462.30	115.99	0.00	1,578.29
Chwe-13	26.00	1,315.60	425.00	1,740.60	154.09	0.00	1,894.69
Maw-13	26.00	1,315.60	425.00	1,740.60	153.79	0.00	1,894.39
Cyfanswm	288.00	14,506.50	5,100.00	19,606.50	1,672.35	0.00	21,278.85

27. Mae fy swyddfa'n cael cymorth gweinyddol a chyflenwol cyfrinachol gan staff Comisiwn y Cynulliad, fel rhan o ddyletswyddau dau aelod o staff. Caiff yr holl amser a gaiff ei dreulio yn darparu cymorth i'm swyddfa ei gofnodi ar wahân. Mae Tabl 3 yn dangos costau'r cymorth hwn.

Tabl 3 Cymorth a ddarparwyd gan staff (Ebrill 2012 - Mawrth 2013)

Mis	Oriau amser y staff	Cyfanswm costau'r staff	Teithio a chynhaliaeth
		£	£
Ebr-12	10.5	299.23	0
Mai-12	12.5	364.25	0
Meh-12	11	320.54	0
Gorff-12	13.5	393.39	0

Awst-12	15	437.10	0
Medi-12	9.5	276.83	0
Hyd-12	14	407.96	0
Tach-12	10	291.40	0
Rhag-12	2	58.28	0
Ion-13	11.5	335.11	0
Chwe-13	7	203.98	0
Maw-13	3.5	101.99	0
Cyfanswm y costau	120	3,490.06	0

28. Cyfanswm y gwariant ar swydd y Comisiynydd Safonau yn 2012-13, ac eithrio costau cymorth staff, oedd £21,278. Y cyfanswm, yn cynnwys costau staff cymorth oedd £24,768

Tabl 4 Gwariant blynyddol o'i gymharu â blynyddoedd blaenorol

	Gwariant (2010-11)	Gwariant (2011-12)	Gwariant (2012-13)
Ac eithrio costau staff	£23,844	£17,490	21,278
Gan gynnwys costau staff	£31,037	£19,549	24,768

Gwefan y Comisiynydd

29. Yn ystod y flwyddyn, mae gwefan y Comisiynydd Safonau wedi cael ei diweddarau ac mae'n adlewyrchu natur annibynnol y swydd yn fwy eglur. Mae'n cynnig ffordd o gael gafaél ar bob adroddiad, yn rhai blynyddol ac eraill, a gyhoeddwyd, yn ogystal â chynorthwyo unrhyw aelod o'r cyhoedd gyda'r modd o godi unrhyw fater neu gŵyn yn ymwneud ag Aelod Cynulliad. Hoffwn gofnodi fy nioch i Alison Rutherford ac Iwan Williams am eu cyfraniadau i'r gwelliant sylweddol hwn ar "wyneb" ein rhyngwyd.

Y Pwyllgor Safonau

30. Fel bob amser, rwyf yn ddiolchgar i'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad, yn arbennig felly i Mick Antoni AC, y Cadeirydd ac i Lara Date, y Clerc, am eu cymorth gwirioneddol wrth sicrhau bod y system yn rhedeg yn esmwyth ac yn effeithiol.

Amrywiol

31. Eleni, mae'r swyddfa a'r trefniadau gweinyddol angenrheidiol ar gyfer cyflawni fy swyddogaethau wedi cael eu darparu ar lefel o arbenigedd ac effeithlonrwydd sy'n parhau i sicrhau bod Swyddfa'r Comisiynydd yn darparu ymateb amserol a chyfeillgar i achwynwyr ac Aelodau'r Cynulliad fel ei gilydd, a ffordd effeithiol o ymdrin â phob mater a ddaw i'm swyddfa.
32. Mae Jonathan Thomas yn darparu cymorth gweinyddol i mi yn rhan-amser ac mae'n sicrhau cymorth parod a chynhwysfawr i mi bob amser a byddai fy maich gwaith yn llawer trymach heb y cymorth hwnnw. Unwaith eto, hoffwn nodi fy niolch diffuant iddo am hynny ac am ei waith ar yr adroddiad hwn.

Gerard Elias QC

**Comisiynydd Safonau
Mehfin 2013**

Cynulliad Cenedlaethol Cymru: Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau'r Cynulliad

Pwrpas y Cod

1. Pwrpas y Cod Ymddygiad hwn yw:

(a) rhoi canllawiau i holl Aelodau'r Cynulliad Cenedlaethol ar y safonau ymddygiad a ddisgwylir ganddynt wrth gyflawni'u dyletswyddau i'r Cynulliad a'u dyletswyddau cyhoeddus;

(b) bod mor agored ac atebol ag sy'n bosibl er mwyn sicrhau bod gan y cyhoedd hyder yn y ffordd y mae Aelodau'r Cynulliad Cenedlaethol yn cyflawni'u dyletswyddau i'r Cynulliad a'u dyletswyddau cyhoeddus.

2. Mae'r Cod yn berthnasol i holl Aelodau'r Cynulliad Cenedlaethol sydd heb gymryd cyfnod o absenoldeb o'r gwaith.

Safonau Ymddygiad Cyffredinol

Ymddygiad Personol

3. Rhaid i Aelodau'r Cynulliad:

(a) gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau'r Cynulliad;

(b) ymddwyn yn anrhydeddus bob amser;

(c) peidio â derbyn unrhyw arian fel cymhelliant neu dâl am arfer dylanwad seneddol;

(d) peidio â derbyn tâl neu unrhyw fudd materol arall am bleidleisio ar unrhyw Orchymyn neu gynnig, neu ofyn unrhyw gwestiwn yn y cyfarfod llawn neu bwyllgor, neu hyrwyddo unrhyw fater, (y rheolau ynghylch "adfocatiaeth ddidâl").

4. Dylai Aelodau'r Cynulliad gadw at y saith egwyddor gyffredinol ynghylch ymddygiad a nodwyd gan y Pwyllgor ar Safonau Bywyd Cyhoeddus. Dyma'r saith egwyddor:

(a) **Anhunanoldeb:** Dylai deiliaid swyddi cyhoeddus wneud penderfyniadau er lles y cyhoedd yn unig. Ni ddylent wneud penderfyniadau er mwyn iddynt hwy, eu teulu neu eu ffrindiau, elwa'n ariannol neu'n faterol.

Dylai Aelodau'r Cynulliad osgoi unrhyw wrthdaro rhwng eu buddiannau personol a'u buddiannau cyhoeddus a dylent ddatrys unrhyw wrthdaro rhwng y ddau ar unwaith a hynny o blaid buddiannau'r cyhoedd.

(b) **Uniondeb:** Ni ddylai deiliaid swyddi cyhoeddus eu rhoi eu hunain o dan unrhyw rwymedigaeth ariannol neu rwymedigaeth arall tuag at unigolion neu gyrff allanol a allai geisio dylanwadu arnynt wrth iddynt gyflawni eu dyletswyddau swyddogol.

Dylai Aelodau'r Cynulliad bob amser ymddwyn mewn ffordd a fydd yn cynnal a chryfhau ffydd a hyder y cyhoedd yn unplygrwydd y Cynulliad ac osgoi unrhyw ymddygiad a fydd yn dwyn gwarth ar y Cynulliad neu ar ei aelodau'n gyffredinol. Ni ddylai'r Aelodau ofyn i weision sifil weithredu mewn unrhyw ffordd a allai gyfaddawdu amhleidioldeb gwleidyddol y Gwasanaeth Sifil neu wrthdaro â Chod y Gwasanaeth Sifil.

(c) **Gwrthrychedd:** Wrth gyflawni busnes cyhoeddus, gan gynnwys gwneud penodiadau cyhoeddus, dyfarnu contractau, neu argymell unigolion ar gyfer gwobrwyon neu fuddiannau, dylai deiliaid swyddi cyhoeddus wneud penderfyniadau yn ôl haeddiant.

(d) **Atebolrwydd:** Mae deiliaid swyddi cyhoeddus yn atebol i'r cyhoedd am eu penderfyniadau a'u gweithredoedd a rhaid iddynt gytuno i fod yn destun pa bynnag archwiliad sy'n addas i'r swydd.

Ni ddylid gwneud unrhyw ddefnydd amhriodol o unrhyw daliad neu lwfans a roddir i Aelodau'r Cynulliad at ddibenion cyhoeddus a rhaid cadw at y rheolau gweinyddol sy'n gysylltiedig â thaliadau a lwfansau tebyg.

(e) **Bod yn agored:** Dylai deiliaid swyddi cyhoeddus fod mor agored â phosibl ynghylch yr holl benderfyniadau a'r camau a gymerir ganddynt. Dylent roi rhesymau am eu penderfyniadau a pheidio â chyfyngu ar y wybodaeth onid oes angen am hynny er budd ehangach y cyhoedd.

Ni ddylai Aelodau'r Cynulliad atal unrhyw berson rhag cael gwybodaeth y mae hawl gan y person o dan sylw ei gweld yn ôl y gyfraith, ond ni ddylai ddatgelu unrhyw wybodaeth gyfrinachol, gan gynnwys gwybodaeth gyfrinachol o Bwyllgorau'r Cynulliad, heb ganiatâd oni bai ei bod hi'n rheidrwydd arnynt o dan y gyfraith i wneud hynny. Dylai unrhyw wybodaeth

gyfrinachol a dderbynnir gan yr Aelodau mewn perthynas â'u dyletswyddau swyddogol gael ei defnyddio i gyflawni'r dyletswyddau hynny yn unig ac ni ddylid ei defnyddio er budd personol. Mewn unrhyw weithgareddau sy'n ymwneud â, neu ar ran, sefydliad y mae gan yr Aelod gyswllt ariannol ag ef, gan gynnwys gweithgareddau lle nad oes cofnod cyhoeddus ohonynt megis cyfarfodydd anffurfiol, rhaid i Aelodau gadw mewn cof yr angen i fod yn agored gydag Aelodau eraill y Cynulliad, a swyddogion.

(f) **Gonestrwydd:** Mae'n ddyletswydd ar ddeiliaid swyddi cyhoeddus i ddatgan unrhyw fuddiannau preifat sy'n ymwneud â'u dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw wrthdaro sy'n codi er mwyn diogelu buddiannau'r cyhoedd.

(g) **Arweiniad:** Dylai deiliaid swyddi cyhoeddus hyrwyddo a chefnogi'r egwyddorion hyn drwy roi arweiniad a dangos esiampl.

Safonau Ymddygiad Penodol

Datgan Buddiannau

5. Rhaid i Aelodau'r Cynulliad gofrestru'r holl fuddiannau perthnasol a nodwyd yn yr Atodiad i Reol Sefydlog 2 yng Nghofrestr Buddiannau'r Aelodau, er mwyn nodi'n glir unrhyw fuddiannau y gellir eu hystyried yn rhai a fyddai'n dylanwadu ar eu gweithredoedd.

6. Dyma gategoriâu y buddiannau y dylid eu cofrestru (fel y'u nodwyd yn yr Atodiad i Reol Sefydlog 2):

- Unrhyw gyfarwyddiaethau sydd gan yr Aelod neu, hyd y gwyr yr Aelod, sydd gan bartner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, mewn cwmnïau preifat neu gyhoeddus, gan gynnwys y rhai di-dâl lle ceir cydnabyddiaeth ariannol drwy gwmni arall yn yr un grwp.
- Cyflogaeth, swydd, masnach, proffesiwn neu alwedigaeth (heblaw aelodaeth o'r Cynulliad) y mae'r Aelod neu, hyd y gwyr yr Aelod, y mae partner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, yn cael tâl amdanynt, neu y mae gan yr Aelod neu, hyd y gwyr yr Aelod, y mae gan bartner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, unrhyw fuddiant ariannol ynddynt.
- Enwau cleientiaid, pan fydd y buddiannau y cyfeiriwyd atynt uchod yn cynnwys gwasanaethau gan yr Aelod neu, hyd y gwyr

yr Aelod, gan bartner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, neu sy'n ymwneud mewn rhyw fodd ag aelodaeth o'r Cynulliad neu'n sy'n deillio o hynny.

- Rhoddion, lletygarwch, buddion materol neu fantais faterol, y mae eu gwerth yn uwch na'r hyn a bennir mewn unrhyw benderfyniad gan y Cynulliad, a dderbynnir gan yr Aelod neu, hyd y gwyr yr Aelod, gan bartner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, oddi wrth gwmni, corff neu unigolyn ac sy'n ymwneud mewn rhyw fodd ag aelodaeth o'r Cynulliad neu'n sy'n deillio o hynny.
- Unrhyw dâl neu fudd materol y mae'r Aelod neu, hyd y gwyr yr Aelod, y mae partner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, yn ei gael gan unrhyw gwmni preifat neu gyhoeddus neu unrhyw gorff arall sydd wedi tendro, neu sy'n tendro, am gontract gyda'r Cynulliad, neu sy'n meddu ar gontract.
- Nawdd ariannol (i) fel ymgeisydd yn etholiad y Cynulliad lle, hyd y gwyr yr Aelod, bod y nawdd mewn unrhyw achos yn fwy na 25 y cant o gostau etholiad yr ymgeisydd neu (ii) fel Aelod o'r Cynulliad gan unrhyw berson neu sefydliad, gan nodi a fydd y cyfryw nawdd yn cynnwys tâl i'r Aelod neu unrhyw fantais neu fudd materol.
- Yn unol ag unrhyw benderfyniad a wnaed gan y Cynulliad, ymweliadau tramor gan yr Aelod, neu hyd y gwyr yr Aelod, gan bartner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, sy'n ymwneud â neu'n deillio o Aelodaeth o'r Cynulliad, os na fydd costau ymweliad o'r fath wedi eu talu'n llawn gan yr Aelod neu gan arian cyhoeddus.
- Unrhyw dir neu eiddo'r Aelod neu, hyd y gwyr yr Aelod, tir neu eiddo partner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, y mae iddo werth sylweddol fel y'i pennwyd mewn unrhyw benderfyniad gan y Cynulliad neu y ceir incwm sylweddol ohono, heblaw unrhyw gartref a ddefnyddir fel cartref personol gan yr Aelod, partner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod.
- Enwau'r cwmnïau neu gyrff eraill y mae gan yr Aelod fuddiant lles ynddynt naill ai ar ei ben/phen ei hun neu gyda, neu ar ran, partner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol, neu hyd y gwyr yr

Aelod, y mae gan bartner yr Aelod, neu unrhyw blentyn dibynnol, fuddiant llesol mewn cyfranddaliadau sydd â'u gwerth yn fwy nag un y cant o'r cyfalaf cyfranddaliadau a gyhoeddwyd, neu lai nag un y cant ond mwy na'r swm a bennwyd mewn unrhyw benderfyniad a wnaed gan y Cynulliad.

- Aelodaeth neu gadeiryddiaeth gyda thâl neu'n ddi-dâl sydd gan yr Aelod neu, hyd y gwyr yr Aelod, sydd gan bartner yr Aelod neu unrhyw blentyn dibynnol i'r Aelod, ar unrhyw gorff a ariennir yn llwyr neu'n rhannol gan y Cynulliad.

Datgan Buddiannau

7. Rhaid i Aelodau'r Cynulliad, cyn cymryd rhan mewn unrhyw weithdrefnau'r Cynulliad, ddatgan unrhyw fuddiant sy'n berthnasol, o dan Reol Sefydlog 2, yng nghyd-destun y drafodaeth neu'r mater sydd o dan sylw. Rhaid i ddatganiad fod yn gysylltiedig â'r penderfyniad a gaiff ei wneud yn y cyfarfod o dan sylw. Rhaid bod yn berthnasol i fater lle y gall yr Aelod (neu bartner neu blant dibynnol) elwa'n ariannol o'r penderfyniad, lle byddai'r fantais honno yn fwy na'r hyn y byddai pobl y mae'r penderfyniad yn effeithio'n gyffredinol arnynt yn disgwyl ei dderbyn. Mae hyn yn angenrheidiol er mwyn i'r gynulleidfa fedru ffurfio barn gytbwys o'r holl ddadleuon.

Gwahardd Pleidleisio mewn perthynas â Buddiannau a Gofrestrwyd

8. Nid oes gan Aelod yr hawl i bleidleisio mewn unrhyw un o weithdrefnau'r Cynulliad os, mewn perthynas ag unrhyw fuddiant y dylid bod wedi'i gofrestru, y gallai penderfyniad penodol gan y Cynulliad neu Bwyllgor olygu mwy o fantais ariannol i'r Aelod nag i'r rhai y mae'r penderfyniad yn effeithio'n gyffredinol arnynt.

Defnyddio Adnoddau'r Cynulliad

9. Gofynnir i Aelodau gydymffurfio â'r 'Canllawiau i Aelodau ar Ddefnyddio Adnoddau'r Cynulliad', a gymeradwywyd gan Bwyllgor y Ty, ac unrhyw ganllawiau ar y defnydd o adnoddau'r Cynulliad sy'n ymwneud yn benodol ag ymgyrchoedd etholiadol.

Mynediad at Wybodaeth gan y Cyhoedd

10. Mae egwyddorion Cynulliad Cenedlaethol Cymru wrth ddarparu gwybodaeth wedi'u nodi yn y 'Cod Ymarfer ar Ganiatau i'r Cyhoedd Weld

Gwybodaeth', a gymeradwywyd gan Gomisiwn y Cynulliad. Mae gofyn i Aelodau'r Cynulliad sy'n chwilio am wybodaeth gydymffurfio gyda'r Cod trwy wneud cais ysgrifenedig i'r Cynghorydd Mynediad at Wybodaeth, yn Uned Gorfforaethol, Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Mae'r Cod wedi'i gyhoeddi ar wefan Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn <http://www.cynulliadcymru.org/abthome/abt-foi/abt-foi-cop-pub.htm>

Y Berthynas rhwng Aelodau'r Cynulliad a Staff y Cynulliad

11. Mae holl staff Cynulliad Cenedlaethol Cymru (staff Comisiwn y Cynulliad) yn rhwymedig i God Ymddygiad Staff, ac mae staff Llywodraeth Cynulliad Cymru yn parhau i fod yn rhwymedig i God y Gwasanaeth Sifil. Dylai Aelodau barchu egwyddorion y ddau God yma wrth ddelio gyda staff o'r ddau gorff. Dylai'r berthynas rhwng Aelodau a staff fod yn broffesiynol, a bod y naill ochr yn parchu'r llall, a dylai Aelodau ystyried dyletswydd y staff i fod yn ddi-dduedd yn wleidyddol wrth gyflawni'u dyletswyddau.

Cyflogau a Lwfansau'r Aelodau

12. Gofynnir i Aelodau gydymffurfio â' Phenderfyniad Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Aelodau a Swyddogion y Cynulliad) (Cyflogau a Lwfansau ac ati),¹ a gymeradwywyd gan y Cynulliad Cenedlaethol.

13. Mae'r penderfyniad yn nodi'r cyflogau a'r lwfansau y mae'r Aelodau yn gymwys i'w derbyn trwy gyflawni dyletswyddau'r Cynulliad.

Dyletswyddau o ran y Comisiynydd Safonau a'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad

14. Bydd yr Aelodau yn cydweithredu, ym mhob cam, ag unrhyw ymchwiliad i'w hymddygiad gan y Comisiynydd Safonau; neu gan y Pwyllgor Safonau Ymddygiad yn unol â Rheol Sefydlog 22.2(i).

15. Ni fydd unrhyw Aelod yn lobio aelod o'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad mewn ffordd y cynllunnir neu y bwriedir iddi ddylanwadu arno/arni pan fydd yn ystyried cwyn ynghylch torri unrhyw un o'r materion a nodir yn Rheolau Sefydlog 22.2(i).

16. Ni ddylai unrhyw Aelod gamliwio unrhyw argymhelliad a wneir gan y Pwyllgor ar Safonau Ymddygiad mewn perthynas ag unrhyw gwyn y mae wedi'i hystyried o dan 'Weithdrefn Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Delio â Chwynion yn erbyn Aelodau'r Cynulliad.'

Gorfodi'r Cod Ymddygiad

17. Ymdrinnir ag unrhyw gyhuddiadau o beidio â chydymffurfio â'r Cod drwy'r broses a nodwyd yng Ngweithdrefn Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar gyfer Delio â Chwynion yn erbyn Aelodau'r Cynulliad a gymeradwywyd gan Bwyllgor Safonau Ymddygiad y Cynulliad Cenedlaethol.

18. Ceir gwybodaeth am rôl y Comisiynydd Safonau, gan gynnwys manylion cyswllt, ar wefan y Cynulliad (www.cynulliadcymru.org), o Swyddfa'r Comisiynydd, neu ei wefan (<http://comisiynyddsafonaucymru.org> [Yn agor ffenestr newydd]).

GWEITHDREFN CYNULLIAD CENEDLAETHOL CYMRU AR GYFER YMDRIN Â CHWYNION YN ERBYN AELODAU'R CYNULLIAD

Cymeradwywyd gan y Pwyllgor Safonau Ymddygiad ar 24 Ebrill 2012

Ymholiadau: Lara Date, Clerc y Pwyllgor Safonau Ymddygiad

1. DARPARIAETHAU CYFFREDINOL

Trefniadau gweinyddol

- 1.1 Dylid gwneud cwynion i'r Comisiynydd Safonau ("y Comisiynydd"), sy'n swyddog statudol annibynnol a benodir o dan Fesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009 ("y Mesur"). Bydd Swyddfa'r Comisiynydd yn logio'r ohebiaeth ac yn anfon llythyr at yr achwynydd i gydnabod bod y gŵyn wedi dod i law. Bydd y llythyr yn egluro nad yw hyn o reidrwydd yn golygu bod y gŵyn yn dderbyniadwy, a bydd yn nodi mai dim ond os yw'r achwynydd yn barod i'r manylion gael eu rhyddhau i'r Pwyllgor ac i'r Aelod sy'n destun y gŵyn y bydd yr achos yn mynd rhagddo.

Ymchwiliadau

- 1.2 Rhaid i ymchwiliadau o dan y weithdrefn hon gael eu cynnal gan y Comisiynydd yn unol â'r Mesur.
- 1.3 Pan fydd swydd y Comisiynydd yn wag, neu os na fydd y Comisiynydd, am ba bynnag reswm, yn gallu cynnal ymchwiliad, caiff y Cynulliad benodi rhywun i weithredu fel Comisiynydd dros dro i ymgymryd â swyddogaethau'r swydd honno. Ceir darpariaethau pellach ynghylch penodi Comisiynydd dros dro yn Adran 4 o'r Mesur.

Camau

- 1.4 Pan fydd y Comisiynydd yn ymchwilio i gŵyn, mae dau gam posibl:

Cam yr Ymchwiliad Rhagarweiniol sy'n cynnwys ymchwilio a phenderfynu a yw cwyn yn dderbyniadwy; ac

os yw'r gŵyn yn dderbyniadwy, daw'r **Cam Ymchwilio Ffurfiol**, sy'n cynnwys ymchwiliad pellach i'r gŵyn a phroses o adrodd yn ôl i'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad.

Cynnal ymchwiliadau

- 1.5 Yn unol â darpariaethau'r weithdrefn, y Comisiynydd fydd yn penderfynu pa bryd a sut i gynnal ymchwiliadau ym mhob cam.
- 1.6 Rhaid i bob cam o ymchwiliad i gŵyn gael ei gynnal yn breifat. Fodd bynnag, gall y Comisiynydd, ar unrhyw adeg, adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar hynt ymchwiliad i gŵyn a rhaid gwneud hynny os nad yw'r ymchwiliad ffurfiol wedi cael ei gwblhau o fewn chwe mis i'r dyddiad y mae'r Comisiynydd yn canfod fod cwyn yn dderbyniadwy.
- 1.7 Os yw ymchwiliad i gŵyn yn parhau ar ddechrau cyfnod etholiad y Cynulliad, caiff yr ymchwiliad ei ohirio dros dro a bydd yn ailgychwyn ar ddiwedd cyfnod yr etholiad. Bydd trafodaethau ynghylch cwyn yn erbyn Aelod a gaiff ei ailethol yn dod i ben yn unol â'r weithdrefn hon. O ran Aelod na chaiff ei ailethol, mae'r cosbau y gellir eu defnyddio mewn achos o ganfod methiant i gydymffurfio, yn gyfyngedig a gallai'r Pwyllgor ystyried hynny wrth drafod pa gamau i'w cymryd mewn cysylltiad ag unrhyw adroddiad gan y Comisiynydd ynghylch y gŵyn.

2. CAM YR YMCHWILIAD RHAGARWEINIOL

- 2.1 Yn ystod y cam hwn, rhaid i'r Comisiynydd ymchwilio a phenderfynu a yw cwyn yn dderbyniadwy ai peidio o fewn telerau paragraff 3 isod. Gall y Comisiynydd gysylltu â'r achwynydd i gasglu rhagor o fanylion ac i holi a yw'n fodlon i'w enw gael ei ryddhau i'r Aelod sy'n destun cwyn ac i'r Pwyllgor. Hefyd, gall y Comisiynydd, yn ôl ei ddisgresiwn, gysylltu â'r Aelod sy'n destun cwyn, os yw'r Comisiynydd o'r farn bod angen gwneud hynny er mwyn penderfynu a yw'r gŵyn yn dderbyniadwy.
- 2.2 Os cred y Comisiynydd fod y gŵyn yn dderbyniadwy, rhaid i'r Comisiynydd symud ymlaen i Ymchwiliad Ffurfiol i'r gŵyn.
- 2.3 Os cred y Comisiynydd nad yw'r gŵyn yn dderbyniadwy, rhaid i'r Comisiynydd wrthod y gŵyn, gan hysbysu'r achwynydd a nodi'r rhesymau dros y penderfyniad.

3. DERBYNIADWYDEB CWYNION

- 3.1 Mae cwyn yn dderbyniadwy o dan y weithdrefn hon:

- i. os caiff ei chyflwyno'n ysgrifenedig*;
- ii. os yw'n trafod ymddygiad Aelod Cynulliad;
- iii. os nad yw'n ddiennw a'i bod yn nodi pwy yw'r achwynydd yn glir mewn modd sy'n golygu y gellir cyfathrebu ymhellach ag ef/hi;
- iv. os yw'n nodi'n glir pwy yw'r Aelod Cynulliad sy'n destun y gŵyn;
- v. os y'i gwneir o fewn blwyddyn i'r dyddiad pan allai'r achwynydd fod wedi dod yn rhesymol ymwybodol o'r ymddygiad y cwynir yn ei gylch; a
- vi. os yw'n ymddangos bod digon o sylwedd i gyfiawnhau ymchwiliad pellach (h.y. mae digon o dystiolaeth i awgrymu bod yr ymddygiad dan sylw wedi digwydd, a phe bai hynny'n cael ei brofi, gallai olygu bod yr Aelod heb gydymffurfio ag unrhyw un o ofynion Rheol Sefydlog 22.2(i).

4. CAM YR YMCHWILIAD FFURFIOL

- 4.1 Yn ystod y cam hwn, rhaid i'r Comisiynydd ymchwilio i gŵyn dderbyniadwy gyda'r bwriad o:
 - i. sefydlu'r ffeithiau mewn cysylltiad â pha un a yw'r Aelod perthnasol wedi ymddwyn yn y modd a nodir gan y gŵyn ai peidio; a
 - ii. dod i gasgliad o ran a yw Aelod, o ganlyniad i'r ymddygiad hwnnw, wedi methu â chydymffurfio ag un o'r materion a nodir yn Rheol Sefydlog 22.2(i).
- 4.2 Pan fo gwaith ymchwilio ffurfiol i gŵyn wedi'i gwblhau, rhaid i'r Comisiynydd lunio adroddiad i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad. Rhaid i'r adroddiad gynnwys:
 - i. manylion y gŵyn;
 - ii. manylion yr ymchwiliad a gynhaliwyd gan y Comisiynydd;
 - iii. y ffeithiau y daeth y Comisiynydd o hyd iddynt mewn cysylltiad â pha un a yw'r Aelod perthnasol wedi ymddwyn yn y modd y cwynwyd yn ei gylch ai peidio, ynghyd ag unrhyw ffeithiau a ddarperir gan yr Heddlu, Gwasanaeth Erlyn y Goron neu'r

** Lle nad yw'r achwynydd yn gallu cyflwyno cwyn yn ysgrifenedig, bydd cyfleusterau ar gael trwy gyfrwng swyddfa'r Comisiynydd fel y gall gytuno ar delerau datganiad ysgrifenedig.*

- Llysoedd mewn achos lle cafodd tystiolaeth ei chyfeirio (gweler yr adran ar Droseddau);
- iv. y casgliad y daeth y Comisiynydd iddo o ran pa un a yw'r Aelod hwnnw, o ganlyniad i'r ymddygiad hwnnw, wedi methu â chydymffurfio ag un o'r materion a nodir o fewn Rheol Sefydlog 22.2(i); ond
 - v. ni fydd yn cynnwys unrhyw sylwadau nac argymhellion o ran pa sancsiwn (os o gwbl) a ddylai gael ei roi ar yr Aelod o dan sylw;
 - vi. pa un a yw'r achwynwr, ym marn y Comisiynydd yn cyfeirio at faterion sy'n ymwneud ag egwyddorion cyffredinol.

Os bydd y Comisiynydd, wrth gynnal yr ymchwiliad, yn dod yn ymwybodol o unrhyw amgylchiadau sy'n codi materion sy'n ymwneud ag egwyddorion cyffredinol neu arfer cyffredinol sy'n berthnasol i swyddogaethau'r Clerc o dan Adran 138 o'r Ddeddf fel y prif swyddog cyfrifyddu, neu a allai, wrth i'r Clerc ymchwilio ymhellach, roi dyletswydd ar y Clerc o dan Adran 9, rhaid i'r Comisiynydd gyflwyno'r amgylchiadau hynny yn ysgrifenedig, ar wahân, i'r Clerc hefyd.

- 4.3 Ni fydd adroddiad sy'n dod i'r casgliad bod Aelod wedi methu â chydymffurfio ag un o'r materion o fewn Rheol Sefydlog 22.2(i) yn cael ei gyflwyno gerbron y Pwyllgor oni bai fod copi o'r adroddiad drafft wedi'i roi i'r Aelod a'r achwynydd a'u bod wedi cael cyfle i wneud sylwadau ar gywirdeb ffeithiol. Os oes sylwadau nad yw'r Comisiynydd yn eu derbyn, rhaid i adroddiad y Pwyllgor nodi manylion y ffeithiau hyn sy'n destun dadl.
- 4.4 Rhaid sicrhau bod copïau o adroddiad terfynol y Comisiynydd i Bwyllgor ar ymchwiliad ffurfiol ar gael i'r achwynydd ac i'r Aelod sy'n destun cwyn yr un pryd ag y darperir copïau i'r Pwyllgor.
- 4.5 Bydd yr Aelod sy'n destun cwyn yn cael ei hysbysu gan y Pwyllgor bod ganddo hawl i:
 - i. gyflwyno sylwadau ysgrifenedig i'r Pwyllgor o fewn amser penodol; a
 - ii. cyflwyno sylwadau llafar mewn gwrandawriad llafar gan y Pwyllgor.
- 4.6 Mae adroddiad y Comisiynydd yn parhau'n gyfrinachol nes y bydd y Pwyllgor wedi gorffen ystyried y gŵyn. Bydd gofyn i'r rhai sy'n cael copi o'r adroddiad barchu ei gyfrinachedd.

5. CYDWEITHREDIAD YR AELODAU

- 5.1 Mae'r weithdrefn hon yn seiliedig ar yr egwyddor y bydd Aelodau'r Cynulliad yn cydweithredu'n llwyr ag unrhyw ymchwiliad i gŵyn. Disgwylir i Aelodau ymateb yn bersonol bob tro i unrhyw gais gan y Comisiynydd. Yn ystod unrhyw gam o'r broses o ystyried cwyn, os bydd gan Gomisiynydd achos i gredu nad yw unrhyw Aelod yn cydweithredu, ar ôl rhoi hysbysiad o fwriad i wneud hynny i'r Aelod sy'n destun cwyn, gall y Comisiynydd gyflwyno'r farn hon i'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad. Yna, gall y Pwyllgor drefnu i'r adroddiad gael ei gyhoeddi a'i osod gerbron y Cynulliad cyn gynted ag sy'n bosibl.
- 5.2 Ni fydd llunio adroddiad o'r fath yn atal y Comisiynydd na'r Pwyllgor rhag parhau i ystyried y gŵyn yn unol â'r weithdrefn hon.

6. TROSEDDAU

- 6.1 Yn ystod unrhyw gam o ystyried cwyn:
- (i) os ceir tystiolaeth o ymddygiad a allai gynnwys methiant i gydymffurfio ag adran 36(7) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006, rhaid i'r Comisiynydd hysbysu'r Clerc ar unwaith. Rhaid i'r Clerc gyfeirio'r papurau o dan sylw i'r Heddlu yn unol â'r protocol y cytunwyd arno gyda'r Heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron.
 - (ii) os ceir tystiolaeth o ymddygiad a allai olygu cyflawni unrhyw drosedd arall, yn amodol yn unig i'r disgwyliad y bydd tystiolaeth o'r fath yn cael ei chyfeirio at yr Heddlu fel arfer, bydd y Comisiynydd yn defnyddio ei ddisgresiwn i benderfynu a fydd y mater yn cael ei gyfeirio at yr Heddlu, a phryd a sut y bydd hynny'n digwydd.
- 6.2 O dan amgylchiadau o'r fath, bydd yr holl waith o ystyried y gŵyn o dan y weithdrefn hon yn cael ei ohirio dros dro nes bod casgliadau terfynol ymchwiliad yr Heddlu, Gwasanaeth Erlyn y Goron neu'r Llysoedd yn hysbys.

7. YSTYRIAETH Y PWYLLGOR SAFONAU

Ystyriaeth gychwynnol

- 7.1 Yn gyntaf, bydd y Pwyllgor yn cyfarfod yn breifat i ystyried manylion y gŵyn, **ond ni fydd yn cyflwyno unrhyw gasgliadau o sylwedd am y gŵyn yn ystod y cam hwn.** Diben y cyfarfod preifat fydd ystyried adroddiad y Comisiynydd, ac unrhyw dystiolaeth ysgrifenedig arall a wêl yn berthnasol i benderfynu:
- a. a ddylid gwahodd unrhyw dystion i gyflwyno tystiolaeth i'r Pwyllgor mewn gwrandawriad llafar; a
 - b. a ddylai'r Pwyllgor ystyried y gŵyn yn gyhoeddus ynteu'n breifat.
- 7.2 Gall y Pwyllgor ystyried hefyd sut y mae'n cynnig y dylid holi'r Aelod neu'r tystion.
- 7.3 Ni chaiff y Comisiynydd Safonau fod yn bresennol yn y cyfarfod preifat cychwynnol hwn oni bai fod y Pwyllgor yn estyn gwahoddiad iddo.
- 7.4 Yn unol â Rheol Sefydlog 22.5, lle y mae Aelod o'r Pwyllgor yn destun cwyn, ni chaiff gymryd unrhyw ran yng ngwaith y Pwyllgor o ystyried y gŵyn. O dan yr amgylchiadau hynny, caiff Aelod arall o'r un grŵp gwleidyddol gymryd lle'r Aelod hwnnw yn unol â'r trefniadau a nodir yn y Rheolau Sefydlog.

Gwrandawriad llafar

- 7.5 Bydd y Pwyllgor yn cyfarfod yn breifat - oni bai ei fod wedi penderfynu, ar ôl ystyried amgylchiadau'r achos ac unrhyw gyngor a gafwyd gan y Comisiynydd Safonau neu ar ran Clerc y Cynulliad, y dylai gyfarfod yn gyhoeddus - i ystyried:
- i. unrhyw dystiolaeth neu sylwadau llafar neu ysgrifenedig y mae'r Aelod sy'n destun cwyn yn dymuno'u cyflwyno; a
 - ii. unrhyw dystiolaeth lafar neu ysgrifenedig gan dystion.

Gall y Comisiynydd gael ei wahodd i roi tystiolaeth yn y cyfarfod, yn ôl disgresiwn y Cadeirydd.

- 7.6 Mewn unrhyw wrandawriad llafar, caiff cynghorydd ddod yn gwmni i'r Aelod sy'n destun cwyn neu i unrhyw dystion sy'n dewis rhoi tystiolaeth.
- 7.7 Darperir trawsgrifiad gair-am-air o drafodion unrhyw wrandawiadau llafar. Y rhagdybiaeth gyffredinol yw mai dim ond er mwyn cael esboniad o faterion ffeithiol y bydd y Pwyllgor yn gofyn cwestiynau i'r Aelod neu i'r tystion. Byddai gan yr Aelod neu unrhyw dystion hawl i holi a chael ateb i gwestiynau ffeithiol am faterion gweithdrefnol neu dechnegol; nid oes ganddynt hawl i gwestiynu'r Comisiynydd na'r Pwyllgor am faterion eraill.
- 7.8 Os daw rhywun gyda'r Aelod neu'r tystion, caiff y Cadeirydd roi caniatâd i'r person hwnnw gyflwyno sylwadau ar lafar a byddai'r un rheolau'n berthnasol.

Y Pwyllgor yn ystyried ei benderfyniad

- 7.9 Yn dilyn unrhyw wrandawriad llafar bydd y Pwyllgor yn cyfarfod yn breifat i ystyried a yw'r Aelod wedi methu â chydymffurfio ag un o'r materion a nodir yn Rheol Sefydlog 22.2(i) a pha gamau, os o gwbl, y dylai gynghori'r Cynulliad i'w cymryd os canfyddir methiant i gydymffurfio.
- 7.10 Er mwyn i'r Pwyllgor benderfynu gwneud argymhelliad, yn unol â'r hyn a fanylir ym mhwnt 7.11, rhaid cael mwyafrif clir o blaid yr argymhelliad.

Argymhellion y Pwyllgor

7.11 Gall y Pwyllgor benderfynu:

- i. na chanfuwyd unrhyw fethiant i gydymffurfio ac y dylid gwrthod y gŵyn;
- ii. y canfuwyd methiant i gydymffurfio ond ei fod yn ddibwys ac y dylid gwrthod y gŵyn;

Neu, yn amodol ar unrhyw apêl gan yr Aelod dan sylw, gall y Pwyllgor benderfynu argymhell i'r Cynulliad:

- iii. y canfuwyd methiant i gydymffurfio ac na ddylid cymryd unrhyw gamau pellach;
- iv. y canfuwyd methiant i gydymffurfio ac y dylid “ceryddu” yr Aelod o dan Reol Sefydlog 22.10; neu
- v. y canfuwyd methiant i gydymffurfio ac y dylid gwahardd yr Aelod o drafodion y Cynulliad am gyfnod penodol yn unol â'r Rheolau Sefydlog.

8. Y WEITHDREFN ADRODD AC APELIO

8.1 Cyn gynted â phosibl ar ôl penderfyniad y Pwyllgor, rhaid rhoi copi o adroddiad y Pwyllgor i'r Aelod sy'n destun y gŵyn, a rhaid i bob parti drin yr adroddiad hwn yn gyfrinachol. Yn yr achosion hynny pan fydd y Pwyllgor wedi ystyried y gŵyn yn breifat, a lle nad oes methiant i gydymffurfio neu y gwrthodwyd y gŵyn, rhaid trefnu i'r adroddiad fod yn ddienw.

Lle mae'r Pwyllgor wedi canfod bod Aelod wedi methu â chydymffurfio, ac nad yw'r pwyllgor yn argymhell y dylid gwrthod y gŵyn, gall yr Aelod sy'n destun y gŵyn apelio i'r Llywydd **o fewn 10 diwrnod gwaith i'r dyddiad pan gaiff copi o adroddiad y Pwyllgor.**

Rhaid i'r Pwyllgor gyhoeddi adroddiad o'i ystyriaethau a'i osod gerbron y Cynullid ynghyd ag adroddiad y Comisiynydd i'r Pwyllgor. Lle y mae'r Llywydd yn hysbysu'r Pwyllgor bod apêl wedi'i wneud, ni chaiff y Pwyllgor gyhoeddi ei adroddiad na'i osod gerbron y Cynulliad nes bod y gwaith o ystyried yr apêl wedi'i gwblhau.

Os caiff cwyn ei gyfeirio yn ôl i'r Pwyllgor o dan baragraff 8.5 i, rhaid i'r Pwyllgor, ar ddiwedd ei ystyriaeth bellach o'r gŵyn, baratoi adroddiad diwygiedig. Yna, bydd Paragraff 8.1 yn berthnasol i'r adroddiad diwygiedig yn hytrach na'r adroddiad gwreiddiol.

Penodi rhywun i ystyried apêl

8.2 Rhaid i'r Llywydd, ar bob achlysur, benodi person annibynnol â chymhwyster yn y gyfraith i benderfynu ar yr apêl. Ni chaniateir i'r person a benodir fod yn Aelod Cynulliad nac yn aelod o staff y Cynulliad, a rhaid penodi'r person hwnnw, ar gais y Llywydd, gan yr Uwch Farnwr Llywyddol ar gylchdaith Cymru.

8.3 Ar ôl enwebu'r person annibynnol â chymhwyster yn y gyfraith, ond cyn y penodiad, bydd y Llywydd yn rhoi cyfle i'r Aelod sy'n destun y gŵyn, gyflwyno sylwadau ysgrifenedig dros beidio â phenodi'r person dan sylw, o fewn pum niwrnod gwaith o gael gwybod enw'r enwebai. Os bydd y Llywydd yn derbyn unrhyw sail fel rheswm dilys ac yn penderfynu peidio â phenodi'r person a enwebwyd, bydd yn gofyn am enwebiad arall fel ym mharagraff 8.2.

Ystyried apelau

8.4 Dim ond ar y seiliau canlynol y caiff apelau eu hystyried:

- i. bod casgliadau'r Pwyllgor yn seiliedig ar anghywirdebau ffeithiol sylweddol nad oedd y Pwyllgor yn ymwybodol ohonynt, ond pe baent wedi bod yn ymwybodol ohonynt, gallent fod wedi arwain y Pwyllgor i gasgliadau gwahanol;
- ii. bod afreoleidd-dra gweithdrefnol a oedd yn rhagfarnu yn erbyn hawl yr Aelod i gael gwrandawriad teg.

8.5 Dim ond adroddiadau'r Comisiynydd a'r Pwyllgor ac unrhyw sylwadau ysgrifenedig eraill a wnaiff yr apelydd y bydd y person annibynnol â chymhwyster yn y gyfraith yn eu hystyried. Ni fydd y person hwnnw yn cynnal gwrandawriadau llafar nac yn ystyried sylwadau o unrhyw ffynhonnell arall.

8.6 Rhaid i'r person a benodir i benderfynu'r apêl baratoi adroddiad o'i ystyriaethau o'r apêl, a'i roi i'r Aelod ac i'r Pwyllgor, ac:

- i. os yw sail yr apêl yn cael ei gadarnhau, bydd yn cadarnhau'r apêl ac yn cyfeirio'r gŵyn yn ôl i'r Pwyllgor i'w hystyried ymhellach; neu
- ii. bydd yn gwrthod y gŵyn.

8.7 Rhaid i'r Pwyllgor osod adroddiad y person a benodir i benderfynu ar yr apêl gerbron y Cynulliad, ynghyd ag adroddiad y Comisiynydd ac adroddiad neu (os cyfeiriwyd y mater yn ôl i'r Pwyllgor o dan baragraff 86.1), adroddiad diwygiedig y Pwyllgor ei hun.

Yn yr achosion hynny lle mae'r Pwyllgor wedi ystyried y gŵyn yn

breifat, a lle mae'r Pwyllgor, ar ôl iddi gael ei chyfeirio yn ôl i'r Pwyllgor gan y person a benodwyd i benderfynu ar yr apêl, wedi gwrthod y gŵyn, rhaid i'r Pwyllgor drefnu i'w adroddiad diwygiedig ac i un y person a benodwyd i benderfynu'r apêl, fod yn ddienw.

9. Y CYNULLIAD YN YSTYRIED

Pan na fydd apêl neu pan na fydd apêl yn llwyddiannus.

9.1 Pan na fydd apêl yn llwyddiannus neu pan na chaiff apêl ei wneud i'r llywydd a phan nad yw'r Pwyllgor yn penderfynu gwrthod y gŵyn, mae'n rhaid i Gadeirydd y Pwyllgor Safonau gyflwyno cynnig yn galw ar y Cynulliad i gymeradwyo argymhellion y Pwyllgor. Ni fydd cynigion o'r fath yn destun gwelliannau. Rhaid gwneud amser i drafod y cynnig cyn gynted â phosibl.

10. UNIONI METHIANT NEU WRTHOD Y GŴYN

10.1 Yn ystod ymchwiliad, lle nad yw'r ffeithiau'n destun dadl a bod yr Aelod yn unioni neu'n ymddiheuro ar unwaith am fân fethiant yn ddi-oed, gall y Comisiynydd argymhell i Gadeirydd y Pwyllgor Safonau y dylid dod â'r ymchwiliad i ben. Os bydd y Cadeirydd yn cytuno, bydd y Comisiynydd yn hysbysu'r Aelod a'r achwynydd, er bod methiant i gydymffurfio wedi'i ganfod, na fydd unrhyw gamau pellach yn cael eu cymryd yn erbyn yr Aelod.

10.2 Os mai'r Cadeirydd yw testun y gŵyn, gall y Comisiynydd argymhell i aelod o'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad, a enwebwyd gan y Pwyllgor, weithredu yn y cyswllt hwn. Bydd Clerc y Pwyllgor yn sicrhau bod aelod o'r Pwyllgor yn cael ei enwebu at y diben hwnnw.

10.3 O dan yr amgylchiadau hyn, nid oes gofyn i'r Comisiynydd adrodd yn ôl i'r Pwyllgor Safonau heblaw i argymhell unrhyw gamau a allai fod yn angenrheidiol er mwyn egluro neu ddehongli rheolau er gwybodaeth ar gyfer y dyfodol. Os yw'r Comisiynydd yn dewis adrodd yn ôl yn y modd hwn, ni fydd angen nodi enw'r Aelod na'r achwynydd.

Mesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009

MESUR gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru i sefydlu Comisiynydd i ymchwilio i gwynion am ymddygiad Aelodau Cynulliad ac i gyflwyno adroddiadau i'r Cynulliad ar ganlyniad ymchwiliadau o'r fath; ac at ddibenion sy'n gysylltiedig â hynny.

Mae'r Mesur hwn, a basiwyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ar 14 Hydref 2009 ac a gymeradwywyd gan Ei Mawrhydi yn Ei Chyngor ar 9 Rhagfyr 2009, yn deddfu'r darpariaethau a ganlyn:-

Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru

1 Y Comisiynydd

(1) Bydd Comisiynydd Safonau ar gyfer Cynulliad Cenedlaethol Cymru (y cyfeirir ato yn y Mesur hwn fel "y Comisiynydd").

(2) Mae'r Comisiynydd i'w benodi gan y Cynulliad.

(3) Nid yw person yn gymwys i'w benodi'n Gomisiynydd os yw'r person hwnnw-

(a) yn Aelod Cynulliad,

(b) wedi bod yn Aelod Cynulliad ar unrhyw adeg yn ystod y cyfnod o 2 flynedd cyn y dyddiad y mae'r penodiad i ddod i rym,

(c) yn aelod o staff y Cynulliad,

(d) wedi bod yn aelod o staff y Cynulliad ar unrhyw adeg yn ystod y cyfnod o 2 flynedd cyn y dyddiad y mae'r penodiad i ddod i rym,

(e) yn aelod o staff Llywodraeth Cynulliad Cymru, neu

(f) wedi bod yn aelod o staff Llywodraeth Cynulliad Cymru ar unrhyw adeg yn ystod y cyfnod o 2 flynedd cyn y dyddiad y mae'r penodiad i ddod i rym.

(4) Mae'r Comisiynydd i'w benodi am gyfnod o 6 blynedd.

(5) Ni chaniateir i berson sydd wedi dal swydd y Comisiynydd gael ei benodi am gyfnod arall (yn olynol neu beidio).

(6) Caniateir ar unrhyw adeg i berson sydd wedi'i benodi'n Gomisiynydd-

(a) ymddiswyddo drwy hysbysiad a roddir i'r Cynulliad, neu

(b) cael ei ddiswyddo gan y Cynulliad.

(7) Ni chaniateir i berson gael ei ddiswyddo o swydd y Comisiynydd o dan is-adran (6)(b) oni bai-

(a) bod y Cynulliad yn penderfynu felly, a

(b) bod nifer y pleidleisiau a fwirir o blaid y penderfyniad, os caiff y penderfyniad ei basio drwy bleidlais, heb fod yn llai na dau draean o gyfanswm y pleidleisiau a fwirir.

(8) Mae penodiad person yn Gomisiynydd yn dod i ben os bydd y person hwnnw-

(a) yn dod yn ymgeisydd i fod yn Aelod Cynulliad dros un o etholaethau'r Cynulliad neu dros un o ranbarthau etholiadol y Cynulliad,

(b) yn cael ei benodi'n Gwnsler Cyffredinol, neu ei ddynodi i arfer swyddogaethau'r swydd honno, o dan adran 49 o'r Ddeddf, neu,

(c) yn cael ei benodi'n aelod o staff y Cynulliad neu o staff Llywodraeth Cynulliad Cymru.

2 Prif nod y Comisiynydd

Prif nod y Comisiynydd wrth arfer swyddogaethau o dan y Mesur hwn yw hybu, annog a diogelu safonau ymddygiad uchel yn swydd gyhoeddus Aelod Cynulliad.

3 Darpariaeth bellach ynghylch y Comisiynydd

Mae'r Atodlen yn gwneud rhagor o ddarpariaethau ynghylch y Comisiynydd.

4 Penodi Comisiynydd Dros Dro

(1) Pan fydd swydd y Comisiynydd yn wag neu pan fydd y Comisiynydd, am unrhyw reswm, yn methu â gweithredu, caiff y Cynulliad benodi person i gyflawni swyddogaethau'r swydd honno naill ai'n gyffredinol neu mewn perthynas ag unrhyw achos neu ddsbarth o achosion, a hynny hyd at unrhyw amser a bennir gan delerau ac amodau'r penodiad hwnnw; a chyfeirir at berson a benodir felly yn yr adran hon fel y "Comisiynydd dros dro".

(2) Caiff y Comisiynydd a'r Comisiynydd dros dro ill dau gyflawni swyddogaethau swydd y Comisiynydd ar yr un pryd ond mewn perthynas ag achosion gwahanol.

(3) Nid yw person nad yw'n gymwys i'w benodi'n Gomisiynydd yn gymwys i'w benodi'n Gomisiynydd dros dro.

(4) Mae person a benodir yn Gomisiynydd dros dro-

(a) yn cael ymddiswyddo ar unrhyw adeg drwy hysbysiad a roddir i'r Cynulliad,

(b) yn gallu cael ei ddiswyddo ar unrhyw adeg gan y Cynulliad,

(c) yn peidio â dal y swydd o dan yr amgylchiadau a bennir yn adran 1(8)(a),
(b) a (c),

(d) fel arall yn dal y swydd ar unrhyw delerau ac amodau a bennir gan y Cynulliad, ac

(e) i'w drin i bob diben (ac eithrio dibenion adran 1), tra bydd yn dal y swydd honno, fel y Comisiynydd.

5 Annibyniaeth y Comisiynydd

Yn ddarostyngedig i adran 19, wrth iddo arfer unrhyw swyddogaethau, nid yw'r Comisiynydd i ddod o dan gyfarwyddyd neu reolaeth y Cynulliad.

Swyddogaethau'r Comisiynydd

6 Swyddogaethau'r Comisiynydd

(1) Swyddogaethau'r Comisiynydd yw-

(a) derbyn unrhyw gŵyn bod ymddygiad Aelod Cynulliad, ar adeg berthnasol, wedi methu â chydymffurfio ag un o ofynion darpariaeth berthnasol,

(b) ymchwilio i unrhyw gŵyn o'r fath yn unol â darpariaethau'r Mesur hwn,

(c) cyflwyno adroddiad i'r Cynulliad ar ganlyniad unrhyw ymchwiliad o'r fath,

(d) cyngori Aelodau Cynulliad ac aelodau'r cyhoedd am y gweithdrefnau ynglŷn â gwneud cwynion ac ymchwilio i gwynion y mae paragraff (a) yn gymwys iddynt, a

(e) y swyddogaethau eraill a roddir gan adran 7.

(2) Ystyr "adeg berthnasol" yw adeg pan oedd y gofyniad o dan sylw mewn grym ond nid yw'n berthnasol a honnir bod yr ymddygiad o dan sylw wedi digwydd cyn i'r adran hon ddod i rym neu ar ôl hynny.

(3) Ystyr "darpariaeth berthnasol" yw-

(a) unrhyw un o ddarpariaethau'r Rheolau Sefydlog sy'n ymwneud â'r canlynol-

(i) cofrestru neu ddatgan buddiannau ariannol neu fuddiannau eraill,

(ii) hysbysiadau gan Aelodau Cynulliad ynglŷn â'u haelodaeth o gymdeithasau,

(iii) cofrestru neu hysbysu unrhyw wybodaeth arall sy'n ymwneud ag Aelodau Cynulliad neu â phersonau sy'n gysylltiedig ag Aelodau Cynulliad.

(b) unrhyw benderfyniad gan y Cynulliad sy'n ymwneud â buddiannau ariannol neu fuddiannau eraill Aelodau Cynulliad,

(c) unrhyw God Ymddygiad a gymeradwyir gan y Cynulliad sy'n ymwneud â safonau ymddygiad Aelodau Cynulliad,

(d) unrhyw benderfyniad gan y Cynulliad sy'n ymwneud â safonau ymddygiad Aelodau Cynulliad, ac

(e) unrhyw ddarpariaeth a gynhwysir yn y Rheolau Sefydlog (neu mewn unrhyw god neu brotocol a wneir odanynt) yn unol ag adran 36(6) o'r Ddeddf.

(4) Nid yw'n berthnasol a ddaeth darpariaeth berthnasol i rym cyn i'r adran hon ddod i rym neu ar ôl hynny.

7 Swyddogaethau eraill y Comisiynydd

Fe gaiff y Comisiynydd (ac os gofynnir iddo wneud hynny gan y Cynulliad mae'n rhaid iddo) roi cyngor i'r Cynulliad-

(a) ar unrhyw fater arall o egwyddor gyffredinol sy'n ymwneud â darpariaethau perthnasol neu â safonau ymddygiad Aelodau Cynulliad yn gyffredinol,

(b) ar weithdrefnau ar gyfer ymchwilio i gwynion bod Aelodau Cynulliad wedi methu â chydymffurfio â gofynion darpariaethau perthnasol,

(c) ar unrhyw fater sy'n ymwneud â hybu, annog a diogelu safonau ymddygiad uchel yn swydd gyhoeddus Aelod Cynulliad.

8 Cod ar gyfer Gweinidogion

(1) Nid oes dim yn y Mesur hwn sy'n awdurdodi'r Comisiynydd i fynegi barn ar-

(a) unrhyw ddarpariaeth sy'n ymwneud â safonau ymddygiad a gynhwysir mewn Cod Cymreig ar gyfer Gweinidogion,

(b) unrhyw ddarpariaeth sy'n ymwneud â safonau ymddygiad a allai gael ei chynnwys mewn Cod Cymreig ar gyfer Gweinidogion,

(c) unrhyw honiad bod ymddygiad unrhyw berson yn groes i ddarpariaeth sy'n ymwneud â'r safonau ymddygiad a gynhwysir mewn Cod Cymreig ar gyfer Gweinidogion, neu

(d) effeithiolrwydd unrhyw ddarpariaeth a gynhwysir mewn Cod Cymreig ar gyfer Gweinidogion, mewn perthynas ag unrhyw ymddygiad penodol neu yn gyffredinol.

(2) At ddibenion yr adran hon-

(a) ystyr "Cod Cymreig ar gyfer Gweinidogion" yw unrhyw ddogfen (pa fodd bynnag y disgrifir y ddogfen honno) sy'n cynnwys darpariaethau sy'n ymwneud â safonau ymddygiad-

(i) sydd wedi'i chyhoeddi drwy awdurdod y Prif Weinidog neu o dan ei awdurdod,

(ii) sy'n gymwys i'r Prif Weinidog, Gweinidogion Cymru, Dirprwy Weinidogion Cymru a'r Cwnsler Cyffredinol, neu i unrhyw un ohonynt,

(iii) sy'n ymwneud â safonau ymddygiad yn y swyddi hynny, a

(iv) sy'n ceisio cymhwyso safonau ymddygiad sy'n wahanol i'r rheini sy'n gymwys i Aelodau'r Cynulliad yn gyffredinol, neu sy'n ychwanegol atynt, a

(b) mae darpariaeth sy'n ymwneud â safonau ymddygiad yn un a allai gael ei chynnwys mewn Cod Cymreig ar gyfer Gweinidogion os yw'r ddarpariaeth honno'n bodloni gofynion paragraff (a)(ii), (iii) a (iv).

Swyddogaethau'r Clerc

9 Dyletswydd y Clerc i gyfeirio mater at y Comisiynydd

Os oes gan y Clerc sail resymol dros amau-

- (a) bod ymddygiad Aelod Cynulliad, ar adeg berthnasol, wedi methu â chydymffurfio â gofyniad mewn darpariaeth berthnasol, a
- (b) bod yr ymddygiad o dan sylw yn berthnasol i swyddogaethau'r Clerc o dan adran 138 o'r Ddeddf (y Clerc i fod yn brif swyddog cyfrifyddu i'r Comisiwn), rhaid i'r Clerc fynegi'r sail honno mewn ysgriflen i'r Comisiynydd a rhaid i'r Comisiynydd drin yr ohebiaeth fel cwyn y mae adran 6(1)(a) yn gymwys iddi.

Ymchwilio i Gwynion

10 Ymchwilio gan y Comisiynydd i Gwynion

- (1) Rhaid i'r Comisiynydd ymchwilio i gwynion ac, yn ddarostyngedig i is-adran (3), rhaid iddo gyflwyno adroddiad i'r Cynulliad ar ganlyniad ymchwiliadau, yn unol â'r canlynol-
 - (a) darpariaethau'r Rheolau Sefydlog, a
 - (b) unrhyw reolau sy'n ymwneud ag ystyried cwynion yn erbyn Aelodau Cynulliad sydd wedi'u mabwysiadu gan y Cynulliad o dan y Rheolau Sefydlog.
- (2) Yn ddarostyngedig i is-adran (1), mater i'r Comisiynydd yw penderfynu pryd a sut y dylid cynnal ymchwiliad a chyflwyno adroddiad ar ei ganlyniad.
- (3) O dan unrhyw amgylchiadau a ragnodir gan reolau y cyfeirir atynt yn is-adran (1)(b), caiff y Comisiynydd wrthod cwyn yn ddiannod heb gyflwyno adroddiad arni i'r Cynulliad ond rhaid yn hytrach iddo gyflwyno adroddiad mewn ysgriflen i'r Aelod Cynulliad o dan sylw ac i'r person a wnaeth y gw^ yn, gan roi rhesymau dros ei gwrthod.
- (4) Ni chaiff adroddiad gan y Comisiynydd i'r Cynulliad ar ganlyniad ymchwiliad gynnwys argymhelliad ynghylch pa sancsiwn a ddylai gael ei orfodi ar yr Aelod Cynulliad o dan sylw, os dylai unrhyw sancsiwn gael ei orfodi o gwbl.
- (5) Os caiff y Comisiynydd wybod, wrth gynnal ymchwiliad, am unrhyw amgylchiadau-

(a) sy'n codi materion o egwyddor neu o arfer cyffredinol sy'n berthnasol i swyddogaethau'r Clerc o dan adran 138 o'r Ddeddf (y Clerc i fod yn brif swyddog cyfrifyddu i'r Comisiwn) , neu

(b) a allai, ar ôl rhagor o ystyriaeth gan y Clerc, arwain at ddyletswydd ar y Clerc o dan adran 9, rhaid i'r Comisiynydd fynegi'r amgylchiadau hynny mewn ysgriflen i'r Clerc.

Pwerau Ymchwilio'r Comisiynydd

11 Pŵer i alw am dystion a dogfennau

(1) Yn unol ag adran 12, caiff y Comisiynydd ei gwneud yn ofynnol i unrhyw berson-

(a) dod gerbron y Comisiynydd er mwyn rhoi tystiolaeth, neu

(b) cyflwyno i'r Comisiynydd ddogfennau sydd ym meddiant y person hwnnw neu sydd o dan ei reolaeth, ynghylch unrhyw fater sy'n berthnasol i ymchwiliad y mae'r Comisiynydd yn ei gynnal o dan y Mesur hwn.

(2) At ddibenion yr adran hon,

(a) cymerir bod person yn cydymffurfio â gofyniad i gyflwyno dogfen os bydd y person hwnnw'n cyflwyno copi o'r ddogfen neu ddarn o'r rhan berthnasol ohoni,

(b) ystyr "dogfen" yw unrhyw beth y mae gwybodaeth wedi'i chofnodi ynddo ar unrhyw ffurf, ac

(c) mae cyfeiriadau at gyflwyno dogfen yn gyfeiriadau at gyflwyno'r wybodaeth a gofnodwyd ynddi ar ffurf weladwy a darllenadwy.

(3) Caiff y Comisiynydd dalu unrhyw lwfansau a threuliau rhesymol i bersonau sy'n rhoi tystiolaeth gerbron y Comisiynydd, neu sy'n cyflwyno dogfennau i'r Comisiynydd, yn unol â phenderfyniad y Comisiynydd.

12 Tystion a dogfennau: hysbysu

(1) Yr unig fodd i ofyniad o dan adran 11 gael ei orfodi ar berson yw i'r Comisiynydd roi i'r person o dan sylw hysbysiad mewn ysgriflen sy'n pennu-

(a) yr amser a'r lle y mae'r person i fod yn bresennol a'r pynciau penodol y mae'n ofynnol i'r person roi tystiolaeth yn eu cylch,

(b) y dogfennau, neu'r mathau o ddogfennau, y mae'r person i'w cyflwyno, erbyn pa bryd ac i ba berson y maent i'w cyflwyno a'r pynciau penodol y gofynnir amdanynt yn eu cylch.

(2) Mae hysbysiad o dan is-adran (1) i'w roi-

(a) yn achos unigolyn, drwy ei anfon yn unol ag is-adran (3) wedi'i gyfeirio at y person yng nghyfeiriad arferol neu gyfeiriad hysbys diwethaf y person neu, os yw'r person wedi rhoi cyfeiriad ar gyfer cyflwyno'r hysbysiad, yn y cyfeiriad hwnnw, neu

(b) mewn unrhyw achos arall, drwy ei anfon felly wedi'i gyfeirio at y person yn swyddfa gofrestredig neu brif swyddfa'r person, ond dim ond os yw'r cyfeiriad o dan sylw yng Nghymru neu yn Lloegr y caniateir iddo gael ei roi.

(3) Mae hysbysiad wedi'i anfon yn unol â'r is-adran hon os yw wedi'i anfon-

(a) drwy wasanaeth post cofrestredig (o fewn ystyr Deddf Gwasanaethau Post 2000 (p.26)), neu

(b) drwy wasanaeth post sy'n darparu ar gyfer cofnodi'r ffaith ei fod wedi cyrraedd pen ei daith drwy'r post.

13 Llwon a chadarnhadau

Caiff y Comisiynydd-

(a) gweinyddu llw neu gadarnhad i unrhyw berson sy'n rhoi tystiolaeth i'r Comisiynydd, a

(b) ei gwneud yn ofynnol i'r person hwnnw dyngu llw neu roi cadarnhad.

14 Braint ac imiwnedd buddiant cyhoeddus

(1) Nid yw unrhyw ofyniad a osodir o dan adran 11(1) yn ei gwneud yn ofynnol i berson ateb unrhyw gwestiwn na chyflwyno unrhyw ddogfen y byddai gan y person hwnnw hawl i wrthod ei ateb neu ei chyflwyno mewn achos mewn llys yng Nghymru neu Loegr.

(2) Nid yw'n ofynnol o dan adran 11(1) i berson sy'n gweithredu fel erlynydd mewn achos troseddol ateb unrhyw gwestiwn na chyflwyno unrhyw ddogfen ynghylch sut mae'r system erlyn troseddol yn gweithredu mewn unrhyw achos penodol os yw'r person hwnnw (neu, os yw is-adran (3) yn gymwys, y Cwnsler Cyffredinol) o'r farn y gallai ateb y cwestiwn neu gyflwyno'r ddogfen

ragfarnu trafodion troseddol yn yr achos neu y byddai fel arall yn groes i fuddiant y cyhoedd.

(3) Mae'r is-adran hon yn gymwys os cafodd yr achos ei sefydlu gan Weinidogion Cymru, y Prif Weinidog neu'r Cwnsler Cyffredinol, neu ar eu rhan.

15 Tramgwyddau

(1) Mae person y rhoddwyd hysbysiad iddo o dan adran 12(1) yn cyflawni tramgwydd os yw'r person hwnnw-

(a) yn gwrthod neu'n methu heb esgus rhesymol â dod gerbron y Comisiynydd yn unol â gofynion yr hysbysiad,

(b) yn gwrthod neu'n methu heb esgus rhesymol, pan fo'n dod gerbron y Comisiynydd yn unol â gofynion yr hysbysiad, ag ateb unrhyw gwestiwn ynghylch y pynciau a bennwyd yn yr hysbysiad,

(c) yn gwrthod neu'n methu heb esgus rhesymol â chyflwyno unrhyw ddogfen y mae'n ofynnol ei chyflwyno o dan yr hysbysiad, neu

(d) yn mynd ati'n fwriadol i newid, atal, celu neu ddinistrio unrhyw ddogfen o'r fath.

(2) Mae is-adran (1) yn ddarostyngedig i adran 14.

(3) Mae unrhyw berson sydd, heb esgus rhesymol, yn gwrthod tyngu llw neu roi cadarnhad pan fo'n ofynnol iddo wneud hynny o dan adran 13 yn cyflawni tramgwydd.

(4) Os bydd person a gyhuddir o dramgwydd o dan is-adran (1)(a), (b) neu (c) neu o dan is-adran (3) yn cyflwyno tystiolaeth o esgus rhesymol dros wrthod neu fethu, mater i'r erlyniad yw profi nad oedd gan y person esgus o'r fath.

(5) Mae person sy'n euog o dramgwydd o dan yr adran hon yn agored o'i gollfarnu'n ddiannod-

(a) i ddirwy heb fod yn uwch na lefel 5 ar y raddfa safonol,

(b) i gael ei garcharu am gyfnod heb fod yn fwy na thri mis, neu

(c) i'r ddau.

(6) Os profir bod tramgwydd o dan yr adran hon wedi'i gyflawni gan gorff corfforaethol drwy gydsyniad neu ymoddefiad, neu wedi'i briodoli i unrhyw esgeulustod ar ran-

(a) cyfarwyddwr, rheolwr, ysgrifennydd neu swyddog tebyg arall i'r corff corfforaethol, neu

(b) unrhyw berson a oedd yn honni ei fod yn gweithredu yn rhinwedd unrhyw swydd o'r fath, bydd y person hwnnw, yn ogystal â'r corff corfforaethol, yn euog o'r tramgwydd hwnnw a bydd yn agored i gael ei erlyn yn unol â hynny.

(7) Yn is-adran (6) ystyr "cyfarwyddwr", yn achos corff corfforaethol y mae ei faterion yn cael eu rheoli gan ei aelodau, yw aelod o'r corff corfforaethol.

16 Cyfyngiadau ar ddatgelu gwybodaeth

(1) Ac eithrio fel y caniateir gan is-adran (2), rhaid i'r Comisiynydd neu staff y Comisiynydd, neu unrhyw berson arall a benodir gan y Comisiynydd beidio â datgelu unrhyw wybodaeth a gynhwysir yn y gw^ yn nac unrhyw wybodaeth a roddir iddynt neu a sicrheir ganddynt yn ystod ymchwiliad i'r gw^ yn honno, neu at ddibenion yr ymchwiliad hwnnw.

(2) Caniateir i wybodaeth felly gael ei datgelu er mwyn-

(a) galluogi neu helpu'r Comisiynydd i gyflawni unrhyw swyddogaethau a osodir ar y Comisiynydd neu a roddir iddo yn rhinwedd unrhyw ddarpariaeth yn y Mesur hwn,

(b) galluogi'r Comisiynydd i gydymffurfio ag unrhyw ddyletswydd a osodir ar y Comisiynydd gan neu o dan unrhyw ddeddfiad arall, neu

(c) ymchwilio i unrhyw dramgwydd neu dramgwydd a amheuir neu eu herlyn.

17 Diogelu rhag achosion difenwi

(1) At ddibenion y gyfraith ar ddifenwi, mae unrhyw ddatganiad a wneir yn unol â dibenion y Mesur hwn-

(a) gan y Comisiynydd, neu

(b) i'r Comisiynydd o dan fraint lwyr.

(2) Yn is-adran (1), mae i "datganiad" yr un ystyr ag sydd i "statement" yn Neddf Difenwi 1996 (p. 31).

18 Darpariaeth drosiannol

(1) Caiff y Cynulliad ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiynydd gynnal ymchwiliad i unrhyw gŵyn sydd, ar y diwrnod y daw'r adran hon i rym, wedi dod i law, neu'n destun ymchwiliad, o dan reolau y cyfeirir atynt yn adran 10(1)(b).

(2) Caiff unrhyw ofyniad o'r fath gyfarwyddo'r Comisiynydd i gymryd i ystyriaeth unrhyw wybodaeth mewn cysylltiad â'r gŵyn a bennir yn y cyfarwyddyd.

(3) Yn ddarostyngedig i unrhyw ofyniad o'r fath, mae unrhyw gŵyn y cyfarwyddir y Comisiynydd i ymchwilio iddi i'w thrin yn yr un modd ag unrhyw gŵyn arall a wneir i'r Comisiynydd.

19 Adroddiad blynyddol

(1) Cyn gynted ag y gellir ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol, rhaid i'r Comisiynydd osod gerbron y Cynulliad adroddiad blynyddol ar gyflawni swyddogaethau'r Comisiynydd drwy gydol y flwyddyn honno.

(2) Yn ddarostyngedig i is-adran (3) rhaid i'r adroddiad gynnwys datganiad cryno o wybodaeth sy'n ymwneud â materion a thrafodion ariannol y Comisiynydd wrth gyflawni'r swyddogaethau hynny yn ystod y flwyddyn honno.

(3) Rhaid i'r Comisiynydd gydymffurfio ag unrhyw ofyniad a osodir gan y Cynulliad o ran ffurf yr adroddiad blynyddol ac o ran unrhyw wybodaeth benodol neu ddosbarth penodol o wybodaeth y mae'n rhaid iddo eu cynnwys.

(4) Yn ddarostyngedig i is-adran (5), rhaid i'r Comisiynydd gydymffurfio ag unrhyw ofyniad a osodir gan y Pwyllgor Safonau Ymddygiad-

(a) i ddod gerbron y pwyllgor hwnnw,

(b) i roi i'r pwyllgor unrhyw wybodaeth y mae'n rhesymol i'r pwyllgor ofyn amdani mewn perthynas ag unrhyw fater a gynhwyswyd mewn adroddiad sydd wedi'i osod gerbron y Cynulliad o dan is-adran (1) neu yr oedd yn ofynnol ei gynnwys mewn adroddiad o'r fath.

(5) Nid oes angen i'r Comisiynydd gydymffurfio a gofyniad o dan is-adran (4)-

(a) os nad yw'n rhesymol ymarferol gwneud hynny, a

(b) ac eithrio yn achos gofyniad o dan is-adran (4)(b) a fynegir i'r Comisiynydd ar lafar yn un o gyfarfodydd y pwyllgor, oni bai bod y gofyniad yn un ysgrifenedig.

20 Dehongli

(1) Yn y Mesur hwn-

mae "Aelod Cynulliad" ("Assembly Member") yn cynnwys-

(a) at ddibenion adran 1(3)(a) a (b) yn unig, y Cwnsler Cyffredinol hyd yn oed os nad yw'r swyddog hwnnw'n Aelod o'r Cynulliad, a

(b) ac eithrio at ddibenion adran 1(3)(a) a (b), cyn Aelod o'r Cynulliad,

ystyr "y Clerc" ("the Clerk") yw Clerc y Cynulliad,

ystyr "y Comisiwn" ("the Commission") yw Comisiwn Cynulliad Cenedlaethol Cymru,

ystyr "Cwnsler Cyffredinol" ("Counsel General") yw Cwnsler Cyffredinol Llywodraeth Cynulliad Cymru,

ystyr "y Ddeddf" ("the Act") yw Deddf Llywodraeth Cymru 2006 (p.32),

ystyr "y Pwyllgor Safonau Ymddygiad" ("the Committee on Standards of Conduct") y w unrhyw bwyllgor neu is-bwyllgor i'r Cynulliad y dirprwywyd iddo, gan y Rheolau Sefydlog neu odanynt, swyddogaethau sy'n ymwneud â chwynion bod Aelodau Cynulliad wedi methu â chydymffurfio â gofynion darpariaeth berthnasol, ac

ystyr "Rheolau Sefydlog" ("Standing Orders") yw Rheolau Sefydlog y Cynulliad.

(2) Mae unrhyw gyfeiriad yn y Mesur hwn at "y Cynulliad" yn gyfeiriad-

(a) at Gynulliad Cenedlaethol Cymru, neu

(b) heblaw yn adrannau 1, 4, 6(3)(b), (c) a (d) a'r Atodlen, at y Pwyllgor Safonau Ymddygiad.

21 Enw byr a chychwyn

(1) Enw'r Mesur hwn yw Mesur Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru 2009.

(2) Daw'r Mesur hwn i rym fel a ganlyn-

(a) daw'r adran hon ac adrannau 1, 3 (gan gynnwys yr Atodlen) a 20 i rym drannoeth y diwrnod y cymeradwyr y Mesur hwn gan Ei Mawrhydi yn y Cyfrin Gyngor, a

(b) daw gweddill darpariaethau'r Mesur hwn i rym drannoeth y diwrnod y cyhoeddir hysbysiad o dan is-adran (3).

(3) Rhaid i'r Clerc, cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl i benodiad cyntaf Comisiynydd o dan y Mesur hwn ddod i rym, beri cyhoeddi, mewn o leiaf un papur newydd sy'n cylchredeg yng Nghymru, hysbysiad-

(a) o'r ffaith bod y penodiad o dan sylw wedi dod i rym, a

(b) o'r ffaith y bydd holl ddarpariaethau'r Mesur hwn (heblaw'r rhai sydd eisoes mewn grym) oherwydd cyhoeddi'r hysbysiad yn dod i rym drannoeth y diwrnod y cyhoeddir yr hysbysiad.

Atodlen

(a gyflwynir gan adran 3)

Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Ei benodi

1 Rhaid i'r Cynulliad wneud trefniadau-

(a) i sicrhau bod unrhyw berson a benodir yn Gomisiynydd wedi'i nodi drwy gystadleuaeth deg ac agored, a

(b) i bennu'r telerau y bydd y penodiad hwnnw, o'i wneud, yn effeithiol odanynt.

2 Caniateir i'r trefniadau y cyfeirir atynt ym mharagraff 1, (ond nid penodi'r person a nodir fel hyn,) gael eu dirprwyo gan y Cynulliad, yn gyfan gwbl neu'n rhannol, i'r Comisiwn, i'r Pwyllgor Safonau Ymddygiad neu i staff y Cynulliad a chaniateir i'r trefniadau hynny gynnwys personau sy'n annibynnol ar y Cynulliad.

Corfforaeth undyn

3 Mae'r person sydd am y tro yn dal swydd Comisiynydd Safonau Cynulliad Cenedlaethol Cymru i fod yn gorfforaeth undyn, o dan enw'r swydd honno.

Dogfennau

4 (1) Mae gosod sêl y Comisiynydd i'w ddilysu-

(a) â llofnod y Comisiynydd, neu

(b) â llofnod unrhyw berson a awdurdodir gan y Comisiynydd at y diben hwnnw.

(2) Caniateir i ddogfen sy'n honni ei bod wedi'i gweithredu'n briodol o dan sêl y Comisiynydd neu ei bod wedi'i llofnodi ar ran y Comisiynydd gael ei derbyn fel tystiolaeth ac, oni phrofir i'r gwrthwyneb, rhaid cymryd ei bod wedi'i gweithredu felly neu wedi'i llofnodi felly.

Ariannol

5 (1) Rhaid i'r Comisiwn-

(a) dalu i'r Comisiynydd unrhyw gyflog ac unrhyw lwfansau, a

(b) gwneud unrhyw daliadau tuag at ddarparu buddion blwydd-dal ar gyfer y Comisiynydd neu mewn perthynas ag ef, y darperir ar eu cyfer gan delerau penodi'r Comisiynydd neu o danynt.

(2) Rhaid i'r Comisiwn dalu i berson neu mewn perthynas â pherson sydd wedi rhoi'r gorau i ddal swydd y Comisiynydd unrhyw symiau (os oes rhai) ar ffurf-

(a) pensiwn neu roddion, neu

(b) darpariaeth ar gyfer y buddion hynny, y darparwyd ar eu cyfer gan delerau penodi'r Comisiynydd neu o danynt.

(3) Rhaid i'r Comisiwn dalu unrhyw rwymedigaethau rhesymol y mae'r Comisiynydd wedi'u hysgwyddo'n gyfreithlon-

(a) wrth gyflogi staff,

(b) wrth sicrhau bod nwyddau neu wasanaethau'n cael eu darparu, ac

(c) mewn perthynas â lwfansau a threuliau personau sy'n rhoi tystiolaeth neu sy'n cyflwyno dogfennau.

(4) Mae symiau y mae eu hangen er mwyn gwneud taliadau o dan is-baragraffau (1) a (2) i'w codi ar Gronfa Gyfunol Cymru.

Staff, nwyddau a gwasanaethau

6 (1) Caiff y Comisiynydd, ar unrhyw delerau a bennir gan y Comisiynydd, benodi unrhyw staff neu sicrhau y darperir unrhyw nwyddau neu wasanaethau y mae'r Comisiynydd o'r farn eu bod yn angenrheidiol i helpu i arfer swyddogaethau'r Comisiynydd.

(2) Caiff y Comisiynydd wneud trefniadau gydag unrhyw gorff cyhoeddus neu ddeiliad swydd gyhoeddus, ar unrhyw delerau y bydd y Comisiynydd a'r corff hwnnw neu'r deiliaid swydd hwnnw yn cytuno arnynt, i'r corff hwnnw neu'r deiliaid swydd hwnnw ddarparu unrhyw wasanaethau y mae'r Comisiynydd o'r farn eu bod yn angenrheidiol i helpu i arfer swyddogaethau'r Comisiynydd.

(3) Wrth arfer pwerau o dan is-baragraffau (1) a (2) neu o dan adran 11(3), rhaid i'r Comisiynydd roi sylw i gyfrifoldebau'r Clerc, yn rhinwedd ei swydd fel prif swyddog cyfrifyddu'r Comisiwn, o dan adran 138(3)(a) o'r Ddeddf.

(4) O ran unrhyw rwymedigaeth y gall fod yn ofynnol i'r Comisiwn ei thalu o dan baragraff 5(3), rhaid i'r Comisiynydd ymgynghori â'r Clerc a rhaid iddo wneud hynny-

(a) os yw'n rhesymol ymarferol gwneud hynny, cyn ysgwyddo'r rhwymedigaeth o dan sylw,

(b) os nad yw, cyn gynted wedyn ag y bydd yn rhesymol ymarferol.

(5) Rhaid i'r Comisiynydd roi sylw i unrhyw sylwadau a gyflwynir gan y Clerc pan ymgynghorir â'r Clerc o dan is-baragraff (4).

(6) Gall dyletswydd y Comisiynydd i ymgynghori â'r Clerc o dan is-baragraff (4) gael ei chyflawni mewn perthynas â rhwymedigaeth benodol naill ai-

(a) drwy roi manylion y rhwymedigaeth o dan sylw i'r Clerc, neu

(b) drwy hysbysu'r Clerc y gallai rhwymedigaethau o ddisgrifiad penodol hyd at gyfanswm penodedig gael eu hysgwyddo, ar yr amod, pan fo (b) yn gymwys, fod y rhwymedigaeth benodol o dan sylw yn dod o fewn y disgrifiad a hysbyswyd ac nad yw, o'i chymryd ynghyd ag unrhyw rwymedigaethau eraill y mae'r hysbysiad hwnnw'n cyfeirio atynt, yn fwy na'r cyfanswm a hysbyswyd.

Gwybodaeth Ariannol

7 Rhaid i'r Comisiynydd roi i'r Comisiwn unrhyw wybodaeth am faterion a thrafodion ariannol y Comisiynydd y mae'n rhesymol i'r Comisiwn ofyn amdani i'w alluogi i gydymffurfio ag unrhyw ofyniad a osodir ar y Comisiwn gan gyfarwyddyd a roddir i'r Comisiwn mewn perthynas â'r Comisiynydd o dan adran 137(1) a (2) o'r Ddeddf.

